

Til
Arbejdsmarkedsstyrelsen

Dokumenttype
Rapport

Dato
Februar 2009

Analyse af betydningen af fritidsjob for indvandrere og efterkommeres beskæftigelses- og uddannelsessituation

FRA FRITID TIL JOB

FRA FRITID TIL JOB

Rambøll Management Consulting
Olof Palmes Allé 20
8200 Århus N
T +45 8944 7800
F +45 8944 7833
www.ramboll-management.dk

INDHOLDSFORTEGNELSE

1.	Indledning	1
1.1	Baggrund for undersøgelsen	1
1.2	Undersøgelsens formål og datagrundlag	1
1.3	Læsevejledning	1
2.	Undersøgelsen i hovedtræk	2
3.	Udbytte af fritidsjob	3
3.1	Personlig udvikling gennem fritidsjob	3
3.2	Hvordan påvirker fritidsjob senere beskæftigelsesmuligheder?	5
3.3	Opsummering	12
3.4	Hvordan påvirker fritidsjob uddannelse?	12
3.5	Fritidsjobbets betydning for integration	18
3.6	Opsummering	18
3.7	Barrierer for opnåelse af fritidsjob	19
4.	Mønstre i unge indvandrere og efterkommeres fritidsjob	21
4.1	Hvem har fritidsjob?	21
3.2	Omfang og karakter af fritidsjob	23
4.2	Hvad motiverer de unge til at tage et fritidsjob	25

1. INDLEDNING

1.1 Baggrund for undersøgelsen

Flere undersøgelser viser, at studiejob i forbindelse med lange videregående uddannelser er afgørende for de studerendes senere jobmuligheder. Det er nærliggende at antage, at den samme mekanisme gør sig gældende for fritidsjob, således at unge med fritidsjob tilegner sig nogle personlige kompetencer og et kendskab til arbejdsmarkedet, som kommer dem til gavn senere i livet. Der er dog ikke tidligere gennemført analyser af effekterne af fritidsjob for gruppen af unge indvandrere og efterkommere. I forlængelse af ovenstående er forventningen, at erfaringen fra et fritidsjob kan virke afklarende og bevidstgøre de unge om fremtidige job- og uddannelsesmuligheder, kan lette adgangen til en læreplads eller fungere som en døråbner til senere beskæftigelse.

1.2 Undersøgelsens formål og datagrundlag

Det overordnede formål med undersøgelsen er at tilvejebringe viden om effekten af fritidsjob for unge indvandrere og efterkommeres beskæftigelses- og uddannelsessituation. Denne viden skal danne baggrund for en kampagne, der skal fremme ansættelsen af unge med etnisk minoritetsbaggrund i fritidsjob. Kampagnen gennemføres efterfølgende af et af Arbejdsmarkedsstyrelsen valgt kampagnebureau.

Undersøgelsen bygger på to kvantitative datakilder. For det første en række registeranalyser af den samlede målgruppe på tidsseriedata i Danmarks Statistiks 'Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning' (IDA). Disse analyser afdækker bl.a. de overordnede sammenhænge mellem fritidsjob og uddannelse henholdsvis beskæftigelse og giver mulighed for en sammenligning af målgruppen med etniske danskere¹. For det andet en survey blandt et udsnit af målgruppen fordelt på indvandrere og efterkommere henholdsvis med og uden fritidsjoberfaring.

En mere udførlig beskrivelse af undersøgelsens metodiske grundlag findes den tilhørende bilagsrapport.

1.3 Læsevejledning

Næste kapitel sammenfatter undersøgelsens hovedresultater, hvorefter vi i kapitel 3 undersøger udbyttet af fritidsjob nærmere. Vi ser både på de langsigtede konsekvenser i forhold til uddannelse, beskæftigelse og integration i det danske samfund og de unges personlige udbytte. I kapitel 4 karakteriserer vi de unges fritidsjob og afdækker, hvad der kendetegner indvandrere og efterkommere, som har haft et fritidsjob. Analysen ser også nærmere på omfang af og kendetegn ved de unges fritidsjob.

¹ Med 'etnisk dansker' henviser vi til Danmarks Statistiks definition af 'person med dansk oprindelse': Person – uanset fødested - med mindst én forælder, der er født i Danmark og har dansk statsborgerskab.

2. UNDERSØGELSEN I HOVEDTRÆK

Fritidsjob giver job

Rapporten præsenterer grundlæggende et positivt budskab: Fritidsjob giver job. Chancen for at finde beskæftigelse på det ordinære arbejdsmarked øges, hvis man som ung indvandrer eller efterkommer har haft et fritidsjob. Det positive budskab har faktisk en endnu længere rækkevidde, idet et fritidsjob som ung også påvirker sandsynligheden for at uddanne sig positivt. Og i et endnu større perspektiv viser undersøgelsen, at det netværk, det kendskab til arbejdsmarkedet og den anerkendelse fra kollegerne, man får i sit fritidsjob, har positiv betydning for oplevelsen af tilknytning til det danske samfund.

Fritidsjob betaler sig

Som nævnt baner fritidsjobs vejen til beskæftigelse på lang sigt. Sandsynligheden for at være i beskæftigelse er næsten tre gange så høj for indvandrere og efterkommere, som har haft et fritidsjob, når vi sammenligner med gruppen uden. Målt efter økonomiske alen betaler det sig også for den enkelte at investere i et fritidsjob, mens man er ung. Chancen for at opnå en årsindkomst på mere end 300.000 kr. er mere end dobbelt så høj, når man har erfaring fra et fritidsjob.

Fritidsjob giver netværk, studiejob...

Der er en række gode grunde til, hvorfor fritidsjob betaler sig. En af forklaringerne er, at unge med erfaringer fra fritidsjob i højere grad får opbygget et netværk, der kan bruges socialt og til at få adgang til job. Det viser sig også, at de positive erfaringer med fritidsjob kan anvendes i studiemæssige sammenhænge. Unge med erfaring med fritidsjob uddanner sig ikke alene i højere grad end indvandrere og efterkommer uden erfaring, de ruste sig også i højere grad til arbejdsmarkedet efter studietiden. Således har 56 % af de unge med fritidsjobberfaring et studiejob, mens det kun gælder for 24 % af indvandrere og efterkommere uden.

Personlige gevinster ved fritidsjob

Graver vi dybere ned i de positive dynamikker ved at investere i et fritidsjob som ung, viser det sig, at den tidlige erfaring på arbejdsmarkedet giver konkret afkast i forhold til de unges personlige udvikling. Mødet med kunderne, væsentligheden af mødepligt og ansvaret for at tilrettelægge sine egne opgaver giver tillid til egne evner. Der er en stærk sammenhæng mellem troen på at kunne klare sig i uddannelsessystemet og erfaringen med fritidsjob. Det samme gælder for troen på, at de unge har kompetencerne til at tage en uddannelse.

Hvad hindrer indvandrere og efterkommere i at tage fritidsjob

Der er således en række tydelige og positive effekter ved at indvandrere og efterkommere på et tidligt tidspunkt stifter bekendtskab med arbejdsmarkedet. Vi har i den forbindelse undersøgt, om der eksisterer væsentlige barrierer for, at unge ikke har fritidsjob. Generelt eksisterer der få barrierer. De fleste svarer faktisk afkræftende. Blandt den del af de unge, som har haft svært ved at få et fritidsjob, skyldes det oftest oplevelsen af fordomme hos arbejdsgiverne. Det gælder for ca. en tredjedel af denne gruppe. Herudover har en mindre gruppe unge ikke haft et netværk, der har kunnet hjælpe dem med at få et fritidsjob.

Bag tallene

Apropos netværk viser det sig, at familie, venner og bekendte er nøglen til fritidsjobbet. Netværket har været adgangsbilletten til arbejdsmarkedet for 6 ud af 10 indvandrere og efterkommere.

Selv om fritidsjob har mange og betydelige positive konsekvenser, svarer niveauet for indvandrere og efterkommere dog ikke til niveauet blandt etniske danskere. Her er andelen af unge med erfaring fra fritidsjob på 85 %, mens det tilsvarende niveau for efterkommere er på 80 % og for indvandrere 41 %. Tallene tyder dog på, at gabet mellem grupperne bliver mindre over tid.

Der er en tendens til, at udbredelsen af fritidsjob øges med forældrenes indkomst. Resultaterne ovenfor tager dog højde for en række sociale baggrundsfaktorer og gælder derfor for hele gruppen af indvandrere og efterkommere.

3. UDBYTTET AF FRITIDSJOB

Dette kapitel omhandler de unges udbytte af fritidsjob. Først undersøger vi, hvilken betydning fritidsjob har for de unges personlige udvikling, hvorefter vi analyserer fritidsjobbet betydning for de unges beskæftigelsesmuligheder, uddannelsesmuligheder og endelig de unges integration i det danske samfund.

Analyserne i dette kapitel bygger på både registerdata og surveydata. Medmindre andet er angivet anvendes alene svar fra unge indvandrere og efterkommere, der har angivet, at de har haft fritidsjob. Hvis der ikke er forskelle mellem indvandrere og efterkommere i de forskellige opgørelser vil tabellerne kun indeholde den samlede fordeling.

Inden vi går videre til kapitlets første afsnit om personlig udvikling, ser vi kort på de unges generelle udbytte af fritidsjob. I surveyen er de unge blevet bedt om at vurdere, i hvor høj grad de er enige i, at de har haft et positivt udbytte af deres fritidsarbejde. Tabellen nedenfor viser et meget entydigt billede, idet mere end ni ud af 10 af de unge i høj eller i nogen grad er enige i, at de har haft et positivt udbytte af deres fritidsjob.

Tabel 1 De unges vurdering af det generelle udbytte af fritidsjob

Enighed – Jeg har haft et positivt udbytte af mit fritidsarbejde		
	Antal	Procent
I høj grad	364	62
I nogen grad	182	31
I ringe grad	32	5
Slet ikke	10	2
Ved ikke	4	1
Total	592	100

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

Det generelle udbytte af fritidsarbejde er dog betinget af, hvilken branche fritidsjobbet var indenfor. Der viser sig nemlig, at unge indvandrere og efterkommere, som har været butiksansatte i højere grad vurderer, at fritidsjobbet har givet et positivt udbytte end de, der har haft job i andre brancher. Hvor 64 % af de unge, der har været i butikker, i høj grad er enige i, at fritidsjobbet har givet et positivt udbytte, er dette tal kun 56 % for gruppen, som har været i andre brancher.

3.1 Personlig udvikling gennem fritidsjob

Det er på den baggrund interessant at dykke nærmere ned i, hvori dette positive udbytte af fritidsjob består. Ansvar, samarbejdet med kolleger eller kundekontakt er alt sammen erfaringer, som kan være med at give unge mennesker personlige erfaringer, der kan anvendes, når næste job skal søges eller valget om uddannelsesretning skal træffes. Vi har set på, om fritidsjob giver de unge mere selvtillid, og om de har følt sig anerkendt i deres fritidsjob.

De to tabeller nedenfor viser, at omkring fire ud af fem af de unge i høj grad eller i nogen grad både oplever, at deres selvtillid er blevet styrket, og at de har følt sig anerkendt i deres fritidsjob.

Tabel 2 Oplevelse af fritidsjobbets betydning for selvtillid

Enighed – Mit fritidsarbejde har givet mig selvtillid		
	Antal	Procent
I høj grad	264	45
I nogen grad	209	35
I ringe grad	64	11
Slet ikke	40	7
Ved ikke	15	3
Total	592	100

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

Tabel 3 Oplevelse af anerkendelse i fritidsjobbet

Enighed – I mit fritidsarbejde har jeg følt mig anerkendt		
	Antal	Procent
I høj grad	247	42
I nogen grad	226	38
I ringe grad	65	11
Slet ikke	37	6
Ved ikke	17	3
Total	592	100

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

Selvom de unge indvandrere og efterkommere generelt har følt sig anerkendt i deres i fritidsjob, er der dog forskelle i forhold til, hvilken branche arbejdet har været indenfor. Vores analyser viser, at unge, der har omdelt aviser og reklamer, føler sig mindre anerkendt end andre. Hvor 36 % af de adspurgte indenfor den første gruppe angiver, at de i høj grad har følt sig anerkendt, er dette tal 46 % for alle andre. Modsat føler flere tidligere avis- og reklamebude sig i nogen grad anerkendt, end tilfældet er for alle andre. Forskellen er statistisk signifikant, og den afspejler efter alt at dømme, at avis- og reklameomdeling indebærer mere arbejde på egen hånd end tilfældet er for andre brancher. Avis- og reklamebude har derfor mindre mulighed for at opleve anerkendelse fra kolleger.

På baggrund af ovenstående ser det ud til, at fritidsjob generelt bidrager til de unges personlige udvikling. Både styrket selvtillid og følelsen af at blive anerkendt kan forventes at øge den unges motivation for at ville deltage på arbejdsmarkedet og i uddannelsessystemet.

3.2 Hvordan påvirker fritidsjob senere beskæftigelsesmuligheder?

Tabellen nedenfor viser, at godt 54 % af de unge er enige i, at deres erfaringer fra fritidsarbejde i høj eller i nogen grad styrker deres beskæftigelsessituation. Samtidig mener en relativt stor andel på 43 % af de unge, at deres fritidsjoberfaringer kun i ringe grad eller slet ikke vil gøre det lettere at få et arbejde. Det er altså ikke alle unge, som oplever at have fået et udbytte af fritidsjobbet, som gør det lettere af finde arbejde.

Tabel 4 Oplevelse af udbytte af fritidsjob i forhold til at få et job

Enighed – Mine erfaringer fra fritidsarbejde vil gøre/har gjort det nemmere for mig at få et arbejde		
	Antal	Procent
I høj grad	137	23
I nogen grad	181	31
I ringe grad	108	18
Slet ikke	149	25
Ved ikke	17	3
Total	592	100

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009
Vi har undersøgt, om der er forskelle i svarafgivelsen mellem de, der er kommet i job og de, der endnu ikke er kommet i job, men der er ingen signifikante forskelle i de to gruppers svarafgivelse på dette spørgsmål.

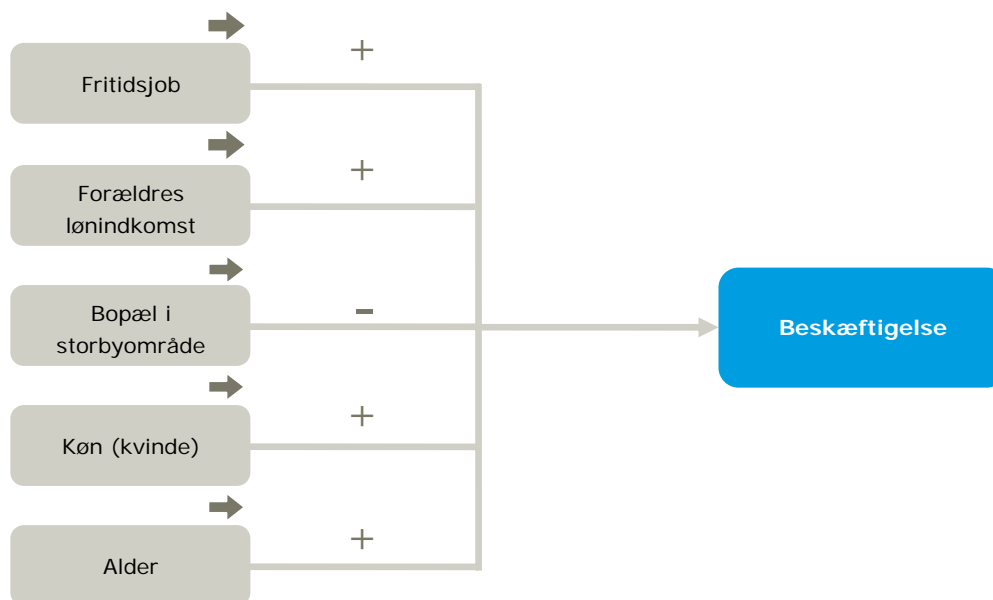
Fritidsarbejdets omfang spiller ind på vurderingen af jobbet betydning for senere beskæftigelse. Der er en meget klar og statistisk signifikant sammenhæng mellem den ugentlige arbejdstid² og de unges indvandrere og efterkommeres vurdering. En betydelig overvægt af de unge med få arbejdstimer pr. uge vurderer, at jobbet kun har haft eller vil have begrænset betydning. Modsat mener en større andel af de unge, der har arbejdet mere, at fritidsjobbet i høj grad eller i nogen grad har eller vil få betydning. Skellet synes at gå mellem at arbejde 5 timer eller derunder henholdsvis mere end 5 timer om ugen.

² Den ugentlige arbejdstid er for det fritidsjob med den længste ugentlige arbejdstid.

Effekten af fritidsjob på beskæftigelsesgraden

Vi har også undersøgt denne sammenhæng med afsæt i registerdata for at finde ud af, hvor stærk en eventuelt sammenhæng mellem fritidsjob og senere beskæftigelse er. Disse analyser viser, at fritidsjob har en positiv effekt på beskæftigelsesgraden.

Figur 1 Sammenhængen mellem fritidsjob og beskæftigelse

Kilde: Rambøll Managements kørsler i IDA-databasen november 2008

Figuren viser signifikante sammenhænge mellem en række forklarende variable og beskæftigelse. '+' angiver positiv sammenhæng mens '-' angiver negativ sammenhæng. I analyserne af de tre delgrupper: indvandrere, efterkommere og etnisk danske fremkommer de samme signifikante sammenhænge med samme fortegn. Figuren summerer altså resultaterne af disse tre analyser.

Analyserne er gennemført for såvel år 2006 og 2005 med de samme fund, hvilket indikerer, at modellerne er robuste. Analyserne er gennemført blandt de personer med bopæl i Danmark, der i 2006 var mellem 25 og 29 år.

Fritidsjob er defineret som lønnet beskæftigelse med årsindkomst mellem 10.000 og 120.000 kr. samtidig med grundskole eller ungdomsuddannelse i aldersintervallet fra 15 til 19 år.

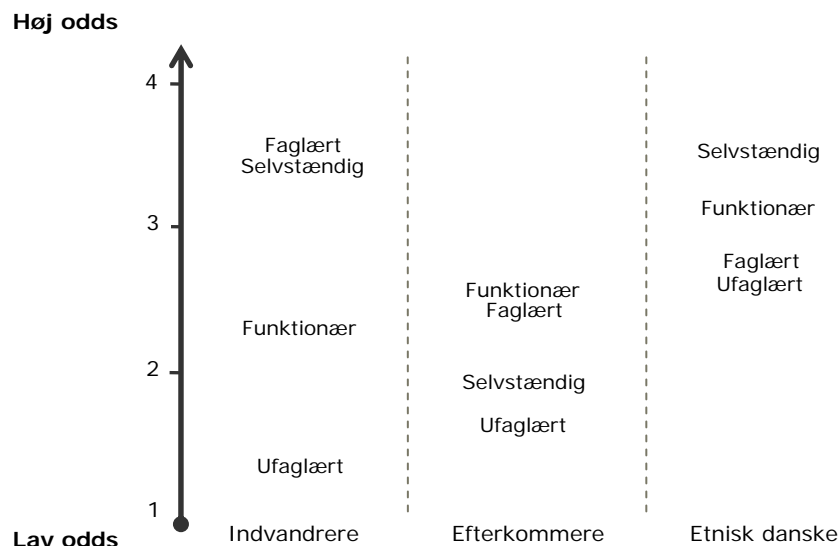
Analyserne viser konkret, at sandsynligheden for beskæftigelse er knapt 2½ gange højere for de unge indvandrere og efterkommere, der har haft et fritidsjob. Sammenhængen gælder også for etniske danskere og er endog en smule stærkere, da sandsynligheden for at have et job, når man er mellem 25 og 29 år, er næsten tre gange højere for de etniske danskere, der har haft et fritidsjob end for de etnisk danske, der ikke har haft et fritidsjob. Den positive sammenhæng mellem fritidsjob og beskæftigelse eksisterer også, når der tages højde for betydningen af kontrolvariable alder, køn, bopæl og forældres indkomst.

Det fremgår af figuren ovenfor, at det ikke alene er fritidsjob, som har betydning for indvandrere og efterkommeres beskæftigelsessituation. Sandsynligheden for at være i beskæftigelse øges også, hvis man er kvinde, jo ældre man er og jo højere indkomst ens forældre har. Herudover ses det, at bopæl i storbyområder påvirker sandsynligheden for at være i beskæftigelse negativt.

Fritidsjobs beskæftigelseeffekt på tværs af befolknings- og erhvervsgrupper

Overordnet set har fritidsjob en positiv effekt på beskæftigelsen. I det følgende ser vi nærmere på om beskæftigelseeffekten af fritidsjob varierer mellem forskellige erhvervsgrupper. På baggrund af en logistisk regressionsanalyse viser figuren nedenfor effekten af fritidsjob for de fire erhvervsgrupper (ufaglært, faglært, funktionær og selvstændig) for hver af de tre befolkningsgrupper indvandrere, efterkommere og etniske danskere.

Figur 2 Beskæftigelseeffekten på tværs af befolknings- og erhvervsgrupper

Kilde: Rambøll Managements kørsler i IDA-databasen november 2008

Figuren viser ændringer i oddsene for at være i job inden for de fire stillingskategorier, når man går fra ikke at have haft fritidsjob til at have haft et.

Odds ratio er et statistisk mål for styrken af sammenhængen mellem variable og er det hyppigst anvendte sammenhængsmål i forbindelse med logistisk regressionsanalyse. En odds-ratio på fx 1,57 betyder, at det at have haft et fritidsjob øger chancen for at være i den pågældende stillingsgruppe (frem for at være ledig) 1,57 gange – dvs. chancen stiger med 57 %

Fx er chancen for at være i en stilling som faglært frem for at være ledig cirka 3,5 gange højere for de indvandrere, der har haft fritidsjob, sammenlignet med de, der ikke har. Tilsvarende har efterkommere, som har haft et fritidsjob, cirka 2,5 større sandsynlighed for at være i faglært arbejde frem for ledig sammenlignet med efterkommere, der ikke har haft fritidsjob.

Figuren viser, at effekten af fritidsjob er størst i forhold til sandsynligheden for at få arbejde som enten faglært, funktionær eller selvstændig. Dette gælder både for indvandrere, efterkommere og etniske danskere. For eksempel har indvandrere cirka 3,5 gange større sandsynlighed for at være i faglært arbejde, når de har haft et fritidsjob, mens fritidsarbejde tilsvarende forøger efterkommeres sandsynlighed for faglært arbejde 2,5 gange. Effekten af fritidsjob er væsentligt mindre, om end fortsat positiv, i forhold til ufaglært arbejde. Etniske danskere udgør dog en undtagelse her, idet effekten af fritidsjob på ufaglært arbejde, er næsten lige så stor som effekten på de andre erhvervsgrupper.

At fritidsjob i højere grad påvirker sandsynligheden for at få arbejde som faglært, funktionær eller selvstændig i positiv retning, end det er tilfældet med ufaglært arbejde, kan tænkes at hænge sammen med den positive uddannelseseffekt, som fritidsjob også har (se afsnit 3.3). Ræsonnementet er, at unge, der har haft fritidsjob, er mere tilbøjelige til at tage en uddannelse, og med uddannelse øges sandsynligheden for, at få et arbejde, som ikke er ufaglært. En supplerende forklaring på, hvorfor fritidsjob i mindre grad har betydning for sandsynligheden for at få ufaglært arbejde, kan være, at adgangen til ufaglært arbejde i forvejen er så relativt let, at kvalifikationer, herunder erhvervs erfaring fra fritidsjob, ikke spiller nogen væsentlig rolle.

Fritidsjob øger sandsynligheden for høj løn

Som led i undersøgelsen af fritidsjobbets positive beskæftigelseseffekt har vi endvidere kigget på, om indkomstniveau også påvirkes af fritidsjob. Dette er gjort ved at undersøge, om sandsynligheden for at have en årsindtægt over 300.000 kr. påvirkes af, om man har haft fritidsjob eller ej. En årlig indtægt på 300.000 kr. udgør den afrundede gennemsnitsindkomst for den del af undersøgelsespopulationen, der er kommet i job. For såvel etniske danskere som indvandrere og efterkommere er der en meget stærk sammenhæng mellem at have haft fritidsjob og sandsynligheden for at opnå en årsløn over 300.000 kr. For indvandrere og etniske danskeres vedkommende er sandsynligheden for dette mere end dobbelt så stor for gruppen, der har haft fritidsjob, sammenlignet med dem, der ikke har. For efterkommeres vedkommende er sandsynligheden i underkanten af det dobbelte.

Fritidsarbejdets samlede varighed samt antal af fritidsjob

Det er forventet, at effekten af fritidsjob stiger med fritidsarbejdets længde. Tabellen herunder viser sammenhængen mellem længden af den samlede periode med fritidsarbejde og de unges beskæftigelsesstatus som enten 'I arbejde' eller 'Jobsøgende' (unge i gang med en uddannelse er således bortsorteret).

Tabel 5 Beskæftigelsesstatus i forhold til fritidsjobperiode

Periode med fritidsarbejde i alderen 14-19 år	Andele i arbejde og jobsøgende			
	I arbejde	Jobsøgende	Total %	Antal
0-6 måneder	73	27	100	30
7-12 måneder	76	24	100	37
13-24 måneder	79	21	100	68
25-48 måneder	94	6	100	131
49+ måneder	96	4	100	99
Ved ikke	93	7	100	26
Total	89	11	100	422

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

Der er en ganske klar sammenhæng mellem fritidsarbejdets længde og beskæftigelsesstatus for de unge. Således er flere unge, der har haft fritidsjob igennem en lang periode, i arbejde end det er tilfældet for unge, der kun kortvarigt har haft fritidsjob.

Vi har ligeledes undersøgt, om der er en sammenhæng mellem antallet af fritidsjob og beskæftigelsesstatus. Her viser det sig, at der ikke umiddelbart er sammenhæng mellem antallet af forskellige fritidsjob og fordelingen på henholdsvis 'I arbejde' og 'Jobsøgende'.

Fritidsjobs betydning for arbejdsmarkedsmotivationen

En måde hvorpå fritidsjob kan påvirke beskæftigelsen er gennem motivationen for at have et arbejde. Om dette gør sig gældende har vi undersøgt ved at kigge på sammenhængen mellem fritidsjob og de unge indvandrere og efterkommeres selvrapporterede arbejdsmarkedsmotivation.

Tabel 6 Fritidsjobbets betydning for motivation

Har du tidligere haft fritidsjob?	Enighed – Jeg har lyst til at være på arbejdsmarkedet					Total %	Antal
	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke		
Ja	83	12	3	1	0	100	592
Nej	72	17	3	6	3	100	158
Ved ikke	60	40	0	0	0	100	5

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

Tabellen viser en lille sammenhæng mellem fritidsjob og selvrapporteret arbejdsmarkedsmotivation (som er statistisk signifikant). Blandt de, der har haft fritidsjob, svarer flere, at de i høj grad

er enige i, at de har lyst til at være på arbejdsmarkedet, mens flere, der ikke har haft fritidsjob, svarer at de slet ikke er enige i, at de har lyst til dette. Det gælder dog for alle de unge – uanset om de har haft fritidsjob eller ej – at langt størstedelen angiver, at de i høj grad har lyst til at være på arbejdsmarkedet.

Hvis vi kontrollerer for uddannelse viser det sig, at der kun er en sammenhæng mellem fritidsjob og arbejdsmarkedsmotivation blandt unge, som ikke har gennemført en uddannelse. Dette gælder både for indvandrere og efterkommere. Blandt de unge, der har gennemført en uddannelse, er der derimod hverken en sammenhæng for indvandrere eller efterkommeres vedkommende, hvad fritidsjob og arbejdsmarkedsmotivation angår. Det tyder altså på, at uddannelse er den afgørende kontrolvariabel her, således at fritidsjob kun har en motivationseffekt for gruppen, som ikke har gennemført uddannelse³. En forklaring på dette mønster kan være, at uddannelse i sig selv motiverer de unge til efterfølgende at komme ud på arbejdsmarkedet. Alternativt kan man forestille sig en selvseleksionseffekt, således at de, der søger ind på en uddannelse, i forvejen er mere motiverede i forhold til job – uanset om de tidligere har haft fritidsjob eller ej.

Fritidsjob som arbejdsmarkedsafklarende

Det er forventeligt, at fritidsjob kan have en afklarende effekt på samme måde, som det fx er tilfældet med studiejob under videregående uddannelser. Ved at afprøve en eller flere brancher kan man forestille sig, at de unge får be- eller afkræftet deres holdning til bestemte brancher, og at dette vil bidrage til afklaring af, hvad de kunne tænke sig at beskæftige sig med fremover. Tabellen nedenfor viser, at knap 60 % af de unge vurderer, at fritidsarbejdet slet ikke eller kun i ringe grad har hjulpet til at afklare, hvilken branche de vil arbejde inden for. De resterende unge (41 %), som derimod mener, at fritidsarbejde i høj grad eller nogen grad har en brancheafklarende effekt, udgør dog også en betragtelig andel⁴.

Tabel 7 Oplevelse af om fritidsjob virker brancheafklarende

Enighed – Fritidsarbejdet har bidraget til brancheafklaring		
	Antal	Procent
I høj grad	96	16
I nogen grad	145	25
I ringe grad	106	18
Slet ikke	233	39
Ved ikke	12	2
Total	592	100

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

Ovenstående giver således ikke noget klart svar på, om fritidsjob virker afklarende. Vi får dog et klarere svar, hvis vi sammenligner svarene for unge med og uden fritidsjobberfaring.

Tabel 8 Fritidsjobbets betydning for brancheafklaring

Har du tidligere haft fritidsjob?	Enighed – Jeg ved hvilken branche, jeg gerne vil være indenfor						Total %	Antal
	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke			
Ja	68	19	8	3	2	100	592	
Nej	54	17	10	10	9	100	158	
Ved ikke	40	0	40	0	20	100	5	

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

³ Vi har desuden undersøgt om der er en sammenhæng mellem de unges arbejdsmarkedsmotivation og beskæftigelsesstatus. Der synes umiddelbart at være en sammenhæng mellem de to, men der er meget få observationer i mange af cellerne, hvorfor vi hverken kan påvise, men heller ikke afvise, at der skulle være en sammenhæng. Endvidere bør det bemærkes, at der også kan være et problem omkring sammenhængens retning, idet det må antages, at arbejdsmarkedstilknytning også kan være med til at styrke arbejdsmarkedsmotivationen.

⁴ I forhold til uddannelsesafklaring viser analysen, at 23 % mener, at fritidsjobbet i høj eller nogen grad har hjulpet til at vælge uddannelse. Modsat mener 42 %, at fritidsjobbet ikke har givet nogen afklaring.

Der er en klar sammenhæng mellem fritidsjobberfaring og graden af brancheafklaring, sådan at flere unge, som har haft fritidsjob angiver, at de i høj grad eller i nogen grad er afklarede omkring branche, end det er tilfældet for de unge, der ikke har haft fritidsjob. De unge uden fritidsjobberfaring svarer derimod i højere grad, at de kun i ringe grad eller slet ikke er afklarede omkring branche.

Når der kontrolleres for uddannelse, ser vi – i lighed med sammenhængen mellem fritidsjob og arbejdsmarkedsmotivation – at fritidsjob skaber afklaring for gruppen, der ikke har gennemført en uddannelse, men ikke direkte for gruppen, som allerede har gennemført en uddannelse. Forklaringen herpå kan tænkes at være, at den afklarende effekt af uddannelse udvisker en eventuel afklarende effekt ved fritidsjob, idet uddannelse har et fagligt indhold, som i højere grad virker afklarende, end fritidsjob.

Fritidsjobs betydning for netværk

Det er velkendt, at netværk spiller en væsentlig rolle i rekrutteringen af arbejdskraft, idet arbejdsgivere i nogle tilfælde vælger at ansætte medarbejdere gennem deres netværk frem for at lave egentlige stillingsopslag. Netværk skabes bl.a. på arbejdspladser, og man kan på den baggrund forestille sig, at fritidsjob kan være med til at skabe et netværk for unge. I surveyen er de unge indvandrere og efterkommere, som har haft fritidsjob, blevet bedt om at vurdere, i hvor høj grad de mener, at fritidsjob har bidraget til, at de har fået et netværk/venner. Tabellen herunder viser, at størstedelen af de unge (63 %) mener, at dette er tilfældet i høj grad eller i nogen grad. Godt 36 % af de unge vurderer at fritidsjob kun i ringe grad eller slet ikke har givet dem netværk eller venner.

Tabel 9 Oplevet betydning af fritidsjob for netværk

Enighed – Fritidsarbejdet har bidraget til at jeg har fået netværk/venner		
	Antal	Procent
I høj grad	181	31
I nogen grad	189	32
I ringe grad	131	22
Slet ikke	84	14
Ved ikke	7	1
Total	592	100

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

En nærmere undersøgelse viser yderligere, at de unges vurdering af fritidsarbejdets netværks-skabende effekt er betinget af, hvilken branche de har haft job indenfor. Unge, der haft fritidsjob indenfor lagerområdet, angiver i højere grad, at jobbet har givet venner og netværk end andre unge. Modsat udmærker avis- og reklameomdeling sig igen negativt, hvilket også her kan forklares med jobbenes meget selvstændige karakter, der kun i meget begrænset omfang involverer kontakt til kolleger.

Da der er tale om de unges selvrapporterede vurdering af fritidsjobbets betydning for netværk, samt at spørgsmålet om netværk er stillet på en måde, hvor netværk relaterer til venner og omgangskreds, kan det ikke i sig selv siges at være udtryk for, om de unge rent faktisk opbygger et netværk gennem fritidsjob, der senere hen kan hjælpe dem i arbejde. Sammenhængen mellem fritidsjob og netværk kan dog også undersøges ved at se på om de unges vurdering af, hvorvidt de har et relevant netværk til at kunne få arbejde afhænger af om de har haft fritidsjob. Tabellen nedenfor viser, at der er en meget klar sammenhæng. Væsentligt flere unge, der har haft fritidsjob, angiver, at de i høj grad er enige i, at de har et relevant netværk til at kunne få arbejde (54 %), end det er tilfældet blandt unge uden fritidsjob (30 %), som derimod er mere tilbøjelige til at svare, at de slet ikke har det relevante netværk.

Tabel 10 Fritidsjob i forhold til relevans af netværk

Har du tidligere haft fritidsjob?	Enighed – Jeg har det relevante netværk til at kunne få arbejde						Total %	Antal
	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke			
Ja	54	26	12	5	4	100	592	
Nej	30	25	18	16	11	100	158	
Ved ikke	0	60	20	20	0	100	5	

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

Kompetencetilegnelse

Et af de forhold, der kan forklare sammenhængen mellem fritidsjob og øgede beskæftigelsesmuligheder, er de kompetencer, som tilegnes gennem fritidsjobbet. De unge er derfor blevet bedt om at vurdere, i hvor høj grad deres fritidsarbejde har styrket en række kompetencer, der relaterer sig til beskæftigelse.

Tabel 11 Oplevet betydning af fritidsjob i forhold til relevante kompetencer

	I hvor grad er du enig i, at fritidsarbejde bidrager med følgende i forhold til beskæftigelse?						Total %	Antal
	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke			
Opbygning af netværk	26	38	19	15	2	100	592	
Branchekendskab	33	40	16	9	2	100	592	
Evne til at kunne indgå i fællesskabet på en arbejdsplads	48	38	8	5	2	100	592	
Samarbejdsevne	53	36	6	4	1	100	592	
Opbygning af CV	39	31	15	13	2	100	592	
Disciplin (eks. mødetidspunkter, deadlines)	57	31	8	4	1	100	592	
Viden om kulturen på danske arbejdspladser	37	32	16	10	4	100	592	
Viden om dansk kultur generelt	31	32	18	14	5	100	592	

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

Tabellen viser for det første, at de unge generelt oplever at have tilegnet sig en række kompetencer med afsæt i fritidsjobbet. Disse spænder fra øget branchekendskab til viden om kulturen på en arbejdsplads. For det andet er det interessant, at det særligt ser ud til at være sociale kompetencer, som de unge har fået med sig. Således tilkendegiver op mod 90 % af de unge, at de i høj eller nogen grad har fået udbytte i forhold til samarbejdsevner og til at kunne indgå i et fællesskab. For det tredje har de unge fået udbytte i forhold til evnen til at kunne overholde deadlines og møde til tiden (88 %).

I forhold til indvandrere og efterkommere er det relevant at undersøge, om erfaringen med et fritidsjob medfører bedre dansksproglige kompetencer. Tabellen herunder viser tydeligt, at mange indvandrere oplever, at fritidsjobbet i høj grad eller i nogen grad har gjort dem bedre til dansk (59 %), mens dette i betydeligt mindre grad er tilfældet for efterkommere (39 %). Flere efterkommere end indvandrere svarer dog samtidig 'ved ikke' til spørgsmålet.

Tabel 12 Oplevet udbytte af fritidsjob i forhold til dansksproglige kompetencer

Indvandrer/ Efterkommer	Enighed – Gennem mit fritidsarbejde er jeg blevet bedre til dansk						Total %	Antal
	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke			
Indvandrer	39	20	8	21	12	100	221	
Efterkommer	17	12	8	34	30	100	371	

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

Sammenhængen mellem fritidsjob og studiejob

Vi har også undersøgt, om fritidsjob kan udgøre et første skridt på vejen mod et studiejob. Tabellen nedenfor viser, at der er en klar sammenhæng mellem de to. Mere end dobbelt så mange unge indvandrere og efterkommere, der har haft fritidsjob, angiver, at de i dag har et studiejob ved siden af deres studie, end det er tilfældet for de unge, der ikke har haft fritidsjob. Det skal bemærkes, at det kun er de respondenter, som har angivet sig selv som studerende, der indgår i tabellen. Det er derfor ikke muligt at undersøge, om der yderligere er en sammenhæng mellem at have haft studiejob og beskæftigelse. Denne sammenhæng er dog vist i andre undersøgelser.

Tabel 13 Sammenhæng mellem fritids- og studiejob

Har du tidligere haft fritidsjob?	Har du et studiejob ved siden af dit studie?			Antal
	Ja	Nej	Total %	
Ja	56	44	100	116
Nej	24	76	100	29
Ved ikke	50	50	100	2

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

3.3 Opsummering

Det foregående afsnit beskæftiger sig overordnet med den unges udbytte af at have haft et fritidsjob. Generelt set føler 9 ud af 10 unge, at de har fået et positivt udbytte af fritidsjobbet. Fritidsjobbet bidrager med øget selvtillid og anerkendelse for den unge. Fritidsjobbet påvirker sandsynligheden for beskæftigelse positivt, også når der tages hensyn til alder, køn, bopæl og forældres indkomst. Når man ser nærmere på beskæftigelseseffekten af fritidsjobbet på tværs af erhvervsgrupper, har fritidsjobbet især en positiv effekt på sandsynligheden for beskæftigelse inden for erhvervsgrupperne: faglærte, funktionærer og selvstændige for både unge etniske danskere, indvandrere og efterkommere. Dette kan skyldes, at fritidsjobbet har en positiv uddannelseseffekt, der øger sandsynligheden for beskæftigelse i disse erhvervsgrupper.

Fritidsjobbet viser sig også at have en betydning for den unges indkomst senere i livet. Sandsynligheden for at have indkomst over 300.000 kr. om året fordobles, hvis den unge har haft fritidsjob. Herudover har fritidsjobbet varighed en positiv effekt på den unges beskæftigelsesstatus. Der er større tendens til, at den unge vil være i arbejde, hvis fritidsjobbet har været længerevarende. Fritidsjobbet kan også virke motiverende for den unge i forhold til graden af lyst til at være på arbejdsmarkedet. Denne sammenhæng er dog særlig udtalt for unge, som ikke har gennemført en uddannelse. Endeligt viser analysen, at fritidsjob har betydning for den unges netværk, kompetencetilegnelse og mulighed for studiejob.

3.4 Hvordan påvirker fritidsjob uddannelse?

Vi har ovenfor set, at fritidsjob har positive konsekvenser for indvandrere og efterkommeres beskæftigelsessituation. Det er imidlertid også interessant at se nærmere på, om der er tilsvarende positive effekter at se i forhold til de unges vej ind i uddannelsessystemet. Dette er interessant i lyset af uddannelsesforskellene mellem etniske danskere, indvandrere og efterkommere. Hvor 36 % af de etniske danske unge i aldersgruppen 25-29 år ingen kompetencegivende uddannelse har, er dette tal henholdsvis 78 % og 58 % for indvandrere og efterkommere, som Tabel 14 herunder viser.

Tabel 14 Uddannelsessituationen for indvandrere, efterkommere og etnisk danske unge (25 til 29-årige)

	Indvandrere		Efterkommere		Etniske danskere	
Ingen kompetencegivende uddannelse	30.464	77,5 %	3.558	58,3 %	99.216	35,6 %
Kort videregående	1.052	2,7 %	271	4,4 %	16.616	6,0 %
Mellemlang videregående	1.347	3,4 %	382	6,3 %	31.750	11,4 %
Lang videregående	1.294	3,3 %	281	4,6 %	15.193	5,5 %
Erhvervsuddannelse	5.138	13,1 %	1.610	26,4 %	115.641	41,5 %
Total	39.295	100,0 %	6.102	100,0 %	278.416	100,0 %

Kilde: Rambøll Managements kørsler i IDA-databasen november 2008

De følgende afsnit under, om fritidsjob påvirker uddannelse og giver desuden bud på, hvordan denne påvirkning sker.

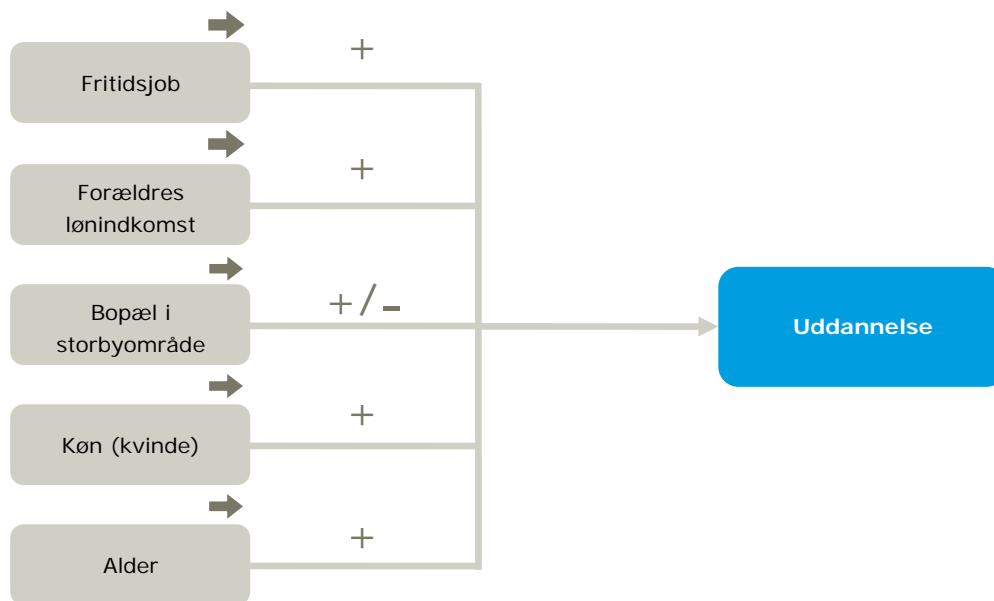
Fritidsjob fremmer tendensen til at tage en uddannelse

For at undersøge om fritidsjob har en betydning for uddannelse, har vi på baggrund af registeroplysninger analyseret sammenhængen mellem fritidsjob og uddannelse. Analyserne svarer til de, der er foretaget i forhold til beskæftigelseseffekten i forrige afsnit. Også her er der taget højde for kontrolvariable.

Analyserne viser grundlæggende det samme generelle mønster. Fritidsjob påvirker uddannelse positivt, således at personer, der har haft et fritidsjob har større sandsynlighed for at tage en uddannelse end personer, som ikke har haft et fritidsjob. Dette mønster finder vi inden for alle grupper – etniske danskere, indvandrere og efterkommere.

Foruden de overordnede analyser har vi desuden undersøgt, om effekten af fritidsjob knytter sig til bestemte uddannelsesretninger. Det viser sig her, at fritidsjob har en positiv effekt for alle uddannelsesretninger, og dette mønster går overvejende på tværs af etniske danskere, indvandrere og efterkommere. Figuren herunder viser, hvordan sammenhængene mellem baggrundsvariable, deriblandt fritidsjob, og uddannelse ser ud. For såvel etniske danskere som indvandrere og efterkommere gælder det, at fritidsjob har en positiv effekt på sandsynligheden for at have en uddannelse.

Figur 3 Sammenhængen mellem fritidsjob og uddannelse

Kilde: Rambøll Managements kørsler i IDA-databasen februar 2009

Figuren viser signifikante sammenhænge mellem en række forklarende variable og uddannelse. '+' angiver positiv sammenhæng mens '-' angiver negativ sammenhæng. I analyserne af de tre delgrupper: indvandrere, efterkommere og etnisk danske fremkommer de samme signifikante sammenhænge med samme fortegn – dog således, at der er en svag negativ sammenhæng mellem bopæl i storbyområde for de etnisk danske og, at der ikke er signifikant sammenhæng mellem forældres indtægt og uddannelse for efterkommere. Figuren summerer altså resultaterne af disse tre analyser.

Analyserne er gennemført blandt de personer med bopæl i Danmark, der i 2006 var mellem 25 og 29 år.

Fritidsjob er defineret som lønnet beskæftigelse med årsindkomst mellem 10.000 og 120.000 kr. samtidig med grundskole eller ungdomsuddannelse i aldersintervallet fra 15 til 19 år.

Uddannelse er defineret som gennemført kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse eller erhvervsuddannelse.

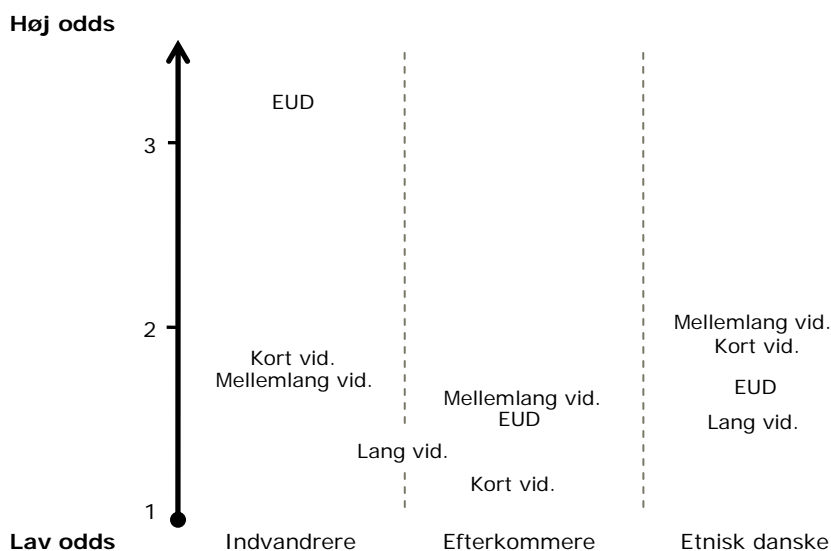
Betydningen af fritidsjob er dog større for indvandrere end for etniske danskere og efterkommeres vedkommende. Dette betyder selvsagt ikke, at indvandrere har større sandsynlighed for at uddanne sig, men derimod at der sammenlignet med etniske danskere og efterkommere er relativt større forskel på gruppen af indvandrere, der har haft fritidsjob og gruppen, der ikke har.

Det fremgår endvidere, at en række andre forhold også spiller ind. Forældrenes indkomst, bopæl i storbyområde og alder øger alle generelt sandsynligheden for at have gennemført en uddannelse⁵, mens mænd har mindre sandsynlighed for at have en kort-, mellemlang eller lang uddannelse eller en erhvervsuddannelse.

⁵ Det gælder dog, at forældrenes indkomst ikke har en signifikant betydning for efterkommeres vedkommende og endvidere, at bopæl i storbyområde har en negativ - men meget svag - betydning for etnisk danskes sandsynlighed for at have gennemført en uddannelse.

Når der opledes på uddannelsesretning, viser det sig, at fritidsjob har en positiv effekt på alle kategorier. Figur 4 nedenfor viser, hvilke uddannelsesretninger fritidsjob har en positiv og signifikant effekt på, og desuden effekternes relative styrke.

Figur 4 Effekt af fritidsjob på forskellige uddannelsesretninger

Kilde: Rambøll Managements kørsler i IDA-databasen november 2008

Figuren viser ændringer i oddsene for at have en uddannelse indenfor de fire uddannelseskategorier (EUD, kort, mellemlang og lang videregående uddannelse) for personer, der har haft et fritidsjob, sammenlignet med de, der ikke har haft ét. Alle analyserne er foretaget med 'ingen uddannelse' som referencekategori (dvs. EUD vs. ingen uddannelse og kort videregående uddannelse vs. ingen uddannelse).

Odds-ratio er et statistisk mål for styrken af sammenhængen mellem variable og er det hyppigst anvendte sammenhængsmål i forbindelse med logistisk regressionsanalyse. En odds-ratio på fx 1,57 betyder, at det at have haft et fritidsjob øger chancen for at have gennemført den pågældende uddannelse 1,57 gange – dvs. chancen stiger med 57 %

Fx er en erhvervsfaglig uddannelse (EUD) 3,2 gange mere sandsynlig for indvandrere, der har haft fritidsjob, sammenlignet med indvandrere, som ikke har haft et fritidsjob. Tilsvarende har efterkommere, som har haft et fritidsjob, cirka 1,6 gange større sandsynlighed for at have en erhvervsfaglig uddannelse end efterkommere, som ikke har haft et fritidsjob.

Bemærk: Pga. relativt få indvandrere og efterkommere med lange videregående uddannelser i aldersgruppen, er der yderligere blevet gennemført en analyse, hvor de to grupper optræder samlet. Her har fritidsjob også en signifikant effekt på lang videregående uddannelse. Odds-ratioen herfra er angivet i figuren.

For alle tre grupper – etniske danskere, indvandrere og efterkommere – har fritidsjob og positiv betydning for gennemførelsen af erhvervsuddannelser og korte og mellemlange videregående uddannelser. Med andre ord har unge, der har haft et fritidsjob i alderen 14-19 år større sandsynlighed for at gennemføre sådanne uddannelser. Særligt for indvandrere er effekten på erhvervsuddannelser stor, og faktisk øges sandsynligheden for at tage en erhvervsuddannelse her markant mere, end tilfældet er for korte og mellemlange uddannelser.

Fritidsarbejde motiverer til uddannelse

Fritidsjob har som vist i ovenstående en substantiel betydning for valg af uddannelse og uddannelse i det hele taget. Én forklaring kan være, at fritidsarbejde motiverer unge til at uddanne sig. Som det fremgår af følgende, er der en sammenhæng imellem netop fritidsjob og uddannelsesmotivation, og mange indvandrere og efterkommere tillægger fritidsjobbet en direkte betydning.

I survey-undersøgelsen blev de unge indvandrere og efterkommere bedt om at vurdere fritidsarbejdets effekt på deres motivation for at tage en uddannelse. Tabellen nedenfor viser resultatet. Cirka 26 % af de unge, der har haft et fritidsarbejde, vurderer at jobbet i høj grad har motiveret dem til at tage en uddannelse, og yderligere 19 % svarede 'I nogen grad'. Med andre ord angiver 45 % altså, at fritidsjobbet har haft en substantiel betydning. Modsat viser det sig dog også, at hele 37 % afviser en motivationseffekt, mens 13 % vurderer, at fritidsarbejdet kun i ringe grad

har påvirket deres motivation for at tage en uddannelse. Det er således vanskeligt at konkludere entydigt på motivationseffekten i forhold til uddannelse.

Der er dog forskelle mellem indvandrere og efterkommere. Indvandrere vurderer i højere grad, at fritidsarbejdet har haft en positiv betydning for deres motivation. Således svarer 54 % af indvandrerne enten 'i høj grad' eller i 'nogen grad', mens det tilsvarende tal for efterkommere er 39 %. Modsat føler flere efterkommere, at fritidsjobbet kun har haft en begrænset betydning eller ingen betydning overhovedet.

Tabel 15 Oplevelse af fritidsjobbets motivationseffekt i forhold til uddannelse

Indvandrer/ efterkommer	Fritidsarbejdet har motiveret mig til at tage en uddannelse						Total %	Antal
	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke			
Indvandrer	34	20	9	33	4	100	221	
Efterkommer	21	18	16	39	7	100	371	
Total	26	19	13	37	6	100	592	

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

Fritidsjobbets branche spiller yderligere ind. Særligt gruppen af indvandrere og efterkommere, som har haft fritidsarbejde indenfor Industri og Håndværk, vurderer nemlig, at jobbet har motiveret dem til at tage en uddannelse.

En alternativ måde at betragte sammenhængen på er ved at undersøge forholdet mellem respondenternes fritidsjobhistorik og generelle motivation for at tage en uddannelse. Tabellen nedenfor viser de unges motivation fordelt på, hvorvidt de har haft fritidsjob.

Både blandt de, der har haft et fritidsjob, og de, der ikke har, angiver de fleste, at de i høj grad eller i nogen grad er motiveret til at tage en uddannelse. Men der er dog forskelle grupperne imellem. Der er umiddelbart en sammenhæng mellem fritidsjob og motivation for at tage en uddannelse. Blandt de personer, som tidligere har haft et fritidsjob, svarer en større andel, at de i høj grad er motiveret, mens der modsat er en større del af gruppen, som ikke har haft fritidsjob, der placerer sig på de øvrige svarmuligheder. Sammenhængen mellem fritidsjob og motivation viser sig ved nærmere undersøgelse også at være statistisk signifikant.

Tabel 16 Fritidsjobbets motivationseffekt i forhold til uddannelse

Har du tidligere haft fritidsjob?	Enighed - Jeg er motiveret til at tage en uddannelse						Total %	Antal
	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke			
Ja	58	23	9	8	3	100	317	
Nej	43	29	11	10	7	100	108	
Ved ikke	50	25	0	0	25	100	4	

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

Respondenter, som allerede har gennemført en uddannelse, indgår ikke i tabellen.

Hvis vi yderligere opdeler på henholdsvis indvandrere og efterkommere, bliver billedet dog en anelse mere uklart. Mønstret opretholdes for gruppen af indvandrere, mens der ikke længere er statistisk belæg for en sammenhæng for gruppen af efterkommere. Det må dog tillægges betydning, at antallet af unge i hver kategori bliver væsentligt reduceret, når denne opdeling introduceres.

Fritidsarbejde skaber tro på egne evner og muligheder i uddannelsessystemet

Der er yderligere en nær sammenhæng mellem at have haft fritidsarbejde og have tillid til egne evner og muligheder i uddannelsessystemet. Dette aspekt er knyttet til motivation for at tage en uddannelse jævnfør forrige afsnit, men der viser sig her en endnu stærkere sammenhæng – også når der kontrolleres for, hvilken generation de unge tilhører, og for om de allerede er i gang med en uddannelse.

Tabellen nedenfor viser, hvordan indvandrere og efterkommere fordeler sig på spørgsmålet om, hvorvidt de har tillid til, at de kan klare sig godt i uddannelsessystemet. Både inden for gruppen, der tidligere har haft et fritidsjob, og inden for gruppen, der ikke har, svarer størstedelen i høj grad eller nogen grad. Det gælder henholdsvis 87 og 67 %. Der er dog betydelige forskelle. Mens en langt større andel med fritidsjob svarer i høj grad, angiver flere uden fritidsjob, at de i ringe grad eller slet ikke har tillid til, at de kan klare sig godt i uddannelsessystemet. Statistiske tests viser desuden, at sammenhængen er ganske stærk.

Tabel 17 Fritidsjobbets betydning for selvtillid i uddannelsessystemet

Har du tidligere haft fritidsjob?	Enighed - Jeg har tillid til, at jeg kan klare mig godt i uddannelsessystemet						Total %	Antal
	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke			
Ja	58	29	6	5	3	100	325	
Nej	37	30	13	10	9	100	108	
Ved ikke	50	25	0	0	25	100	4	

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

Respondenter, som allerede har gennemført en uddannelse, indgår ikke i tabellen.

Mønstret findes både inden for gruppen af indvandrere og gruppen af efterkommere, og i begge tilfælde er der tale om en stærk sammenhæng. Resultaterne kunne dog skyldes, at en betydelig del af de unge allerede er i gang med en uddannelse, og derfor er mere bevidste om deres egne muligheder. Dette er dog ikke tilfældet, hvilket lader sig afsløre ved kontrol af, hvorvidt de unge indvandrere og efterkommere er i uddannelse i øjeblikket. Sammenhængen eksisterer således også for gruppen, som ikke er i gang med en uddannelse.

Samme mønster findes med hensyn til de unges vurdering af, hvorvidt deres kompetencer svarer til, hvad der kræves i uddannelsessystemet. Her er forskellen endog mere udtalt. Mens 62 % af de unge indvandrere og efterkommere med fritidsjobberfaring vurderer, at deres kompetencer i høj grad svarer til, hvad der kræves, gælder dette kun for 35 % af gruppen uden fritidsjob.

Tabel 18 Fritidsjobbets betydning for relevante kompetencer i uddannelsessystemet

Har du tidligere haft fritidsjob?	Enighed - Jeg mener, at mine kompetencer svarer til, hvad der kræves for at tage en uddannelse						Total %	Antal
	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke			
Ja	62	26	5	4	4	100	324	
Nej	35	30	15	9	11	100	108	
Ved ikke	75	0	0	0	25	100	4	

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

Respondenter, som allerede har gennemført en uddannelse, indgår ikke i tabellen.

Også her findes mønstret både inden for gruppen af indvandrere og efterkommere, og sammenhæng er statistisk meget stærk, selv når der kontrolleres for, hvorvidt de unge allerede er i uddannelse.

3.5 Fritidsjobbets betydning for integration

Der er generelt enighed om at beskæftigelse og integration på arbejdsmarkedet har betydning for den generelle integration i samfundet. Tabellen herunder viser, at unge som har haft fritidsjob også i højere grad føler sig som en del af det danske samfund. 69 % af de unge, som har haft fritidsjob, føler sig i høj grad som en del af samfundet, mens dette gør sig gældende for 44 % for unge, der ikke har haft fritidsjob. Gruppen af unge, der ikke har haft fritidsjob, føler sig ikke ekskluderet, men de er mere tilbøjelige til at føle, at de kun i nogen eller ringe grad er del af det danske samfund, da 48 % af disse unge vurderer, at dette er tilfældet. Omvendt vurderer 28 % af de unge, der har haft fritidsjob, at de kun i nogen eller ringe grad føler sig inkluderet i det danske samfund.

Tabel 19 Fritidsjobbets betydning for tilknytningen til det danske samfund

Har du tidligere haft fritidsjob?	Enighed – jeg følger mig som en del af det danske samfund						Total %	Antal
	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke			
Ja	69	22	6	3	0	100	592	
Nej	44	36	11	6	3	100	158	
Ved ikke	40	0	40	20	0	100	4	

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

Følelsen af at bidrage til et samfund kan også tolkes som mål på en bredere samfundsmæssig integration. Der er derfor også interessant at undersøge, om fritidsjob har en effekt på følelsen af at give noget til samfundet. Som det ses af tabellen nedenfor gentager mønstret sig. 82 % af de unge, der har haft fritidsjob, føler, at de bidrager med noget til samfundet, mens 62 % af de unge uden tidligere fritidsjob kan genkende følelsen. 32 % af de unge, der ikke har været i fritidsjob, mener at de kun i nogen eller ringe grad bidrager til samfundet, mens andelen er lavere for unge, der har haft fritidsjob, nemlig 15 %.

Tabel 20 Fritidsjobbets betydning for følelsen af at bidrage til det danske samfund ⁶

Har du tidligere haft fritidsjob?	Enighed – jeg føler, at jeg har noget at bidrage med til samfundet						Total %	Antal
	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke			
Ja	82	13	2	1	1	100	592	
Nej	62	22	10	3	4	100	158	
Ved ikke	40	20	20	20	0	100	4	

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

3.6 Opsummering

Analyserne viser det samme generelle mønster, nemlig at fritidsjob påvirker uddannelse positivt, således at personer, der har haft et fritidsjob har større sandsynlighed for at tage en uddannelse end personer, som ikke har haft et fritidsjob. Fritidsjob har desuden effekt på alle uddannelsesretninger.

Der er ligeledes en statistisk signifikant sammenhæng mellem at have haft fritidsjob og at være motiveret for uddannelse. Fritidsjob øger nemlig motivationen for at uddanne sig. Herudover viser analysen, at der er en stærk sammenhæng mellem at have haft fritidsarbejde og have tillid til egne evner og muligheder i uddannelsessystemet. Selv efter kontrol for, hvilken generation de unge tilhører, og for om de allerede er i gang med en uddannelse. Det samme gør sig gældende i forhold til om de unge vurderer, at de har de kompetencer, der efterspørges i skolesystemet. Unge med fritidsjobberfaring er mere tilbøjelige til at vurdere, at deres kompetencer er tilstrækkelige, sammenlignet med unge, som ikke har haft fritidsarbejde.

⁶ Analysen viser også, at der er en positiv sammenhæng mellem fritidsjob og følelsen af respekt fra det omgivende samfund. Effekten er dog ikke så stærk, som for den generelle integration og følelsen af at give bidrag til samfundet.

Endeligt påvirker fritidsjobbet den samfundsmæssige integration. Der er således en positiv signifikant sammenhæng mellem erfaring med tidligere fritidsjob og den unges følelse af at være en del af det danske samfund. På samme måde påvirker fritidsarbejde også den unges følelse af at bidrage til samfundet, da unge, der har haft fritidsjob, også føler at de bidrager mere til samfundet. Fritidsjobbet har altså klare signifikante og substantielle effekter på sandsynligheden for at gennemføre en uddannelse og for at føle sig som en integreret del af det danske samfund.

3.7 Barrierer for opnåelse af fritidsjob

Vi har i foregående kapitel set, at de unge har et positivt udbytte af deres fritidsjob i forhold til personlig udvikling samt uddannelses- og beskæftigelsessituation. På den baggrund forekommer det oplagt at anbefale, at så mange unge som muligt gør sig erfaringer med fritidsjob. I den forbindelse er det imidlertid relevant at se nærmere på, om de unge har uhindret adgang til fritidsjob, eller om de eventuelt oplever barrierer i forhold til at få fritidsjob.

Adspurgt, hvorvidt de har oplevet, at det er svært at finde et fritidsjob, svarer 43 % af de unge 'nej' mens 20 % svarer henholdsvis 'ja' og 'både og'. De resterende 14 % svarer, at de aldrig har søgt et fritidsjob. Der tegner sig dermed ikke et entydigt billede af, om det er svært for de unge at finde fritidsarbejde, men det forhold, at hver femte unge svarer bekræftende på, at det har været svært for vedkommende at finde fritidsarbejde, indikerer ikke desto mindre, at der eksisterer barrierer for opnåelse af fritidsjob – om end omfanget heraf er mindre klart.

Tabellen nedenfor giver indblik i, hvilke forhold, der af de unge kan opleves som en barriere for at få fritidsjob.

Tablet 21 Oplevede barrierer for at få et fritidsjob

	Enighed – I hvor høj grad har du oplevet følgende som en barriere?							Antal
	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke	Aldrig ønsket fritidsjob	Total %	
Familiens holdning til fritidsjob	3	4	7	73	2	10	100	755
Ikke haft netværk, der kunne hjælpe mig til et fritidsjob	9	14	14	50	3	10	100	755
Arbejdsgiveres fordomme	11	18	15	41	4	10	100	755
Begrænset viden om arbejdsmarkedet	3	8	14	61	4	10	100	755
Dårlige danskundskaber	5	5	6	69	5	10	100	755
Manglende erfaring fra tidligere jobs	5	9	10	62	4	10	100	755

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

Det forhold som flest unge har oplevet som en barriere er arbejdsgiveres fordomme om etniske minoriteter. Således har knap 30 % af de unge i høj grad eller i nogen grad oplevet dette som en barriere. Fordomme og deraf følgende diskrimination af etniske minoriteter fra den etniske danske majoritetsbefolkningsside er et ofte tilbagevendende tema i den offentlige debat. På den baggrund kunne man have forventet, at endnu flere af de unge ville angive, at de har oplevet arbejdsgiveres fordomme som en barriere. Den positive udlægning er da, at der – trods alt – ikke er mere end 30 % af de unge, som i høj grad eller i nogen grad har oplevet, at dette udgør en barriere. I et mere kritisk perspektiv er det centralt, at næsten hver tredje af de unge rent faktisk har oplevet, at arbejdsgiveres fordomme udgør en barriere. Uanset udlægning, så er arbejdsgiveres fordomme om etniske minoriteter den barriere, som flest har oplevet.

Mangel på netværk, der kan benyttes til at finde fritidsjob, er det forhold, som næstflest af de unge (23 %), i høj grad eller i nogen grad har oplevet som en barriere. Derudover har 14 % af de unge oplevet, at manglende erfaring fra tidligere jobs i høj grad eller i nogen grad har været

en barriere for at få fritidsjob. Omkring 11 % af de unge har oplevet, at manglende kendskab til arbejdsmarkedet og dårlige danskundskaber i høj eller nogen grad har været en barriere for dem. Endelig har kun 7 % angivet, at familiens holdning til fritidsjob i høj eller nogen grad har udgjort en barriere. Dette afkræfter antagelsen om, at en eventuel negativ indstilling over for fritidsjob hos den unges familie kunne være en barriere for, at den unge får fritidsjob.

For alle seks af de ovenfor omtalte mulige barrierers vedkommende er andelen af unge, der svarer, at det slet ikke har været en barriere, størst. Dette bekræfter den indledende observation, at mange unge ikke oplever barrierer i forhold til at opnå fritidsjob.

De unge har desuden haft mulighed for at angive, om der er andre ting, som har gjort det svært for dem at få et fritidsjob. Her benytter mange unge muligheden for at udtrykke deres frustration over oplevelsen af diskrimination i det danske samfund. Et fremmedklingende navn, muslimsk hovedtørklæde, hudfarve og andre generelle fordomme om etniske minoriteter er blandt de forhold, som de unge fremhæver som barrierer her.

4. MØNSTRE I UNGE INDVANDRERE OG EFTERKOMMERES FRITIDSJOB

Dette kapitel omhandler de overordnede tendenser og mønstre i unge indvandrere og efterkommeres erfaringer med fritidsjob. Kapitlet er inddelt i tre afsnit, hvoraf det første byder på en analyse af hvad der karakteriserer de unge, der har fritidsjob. Andet afsnit handler om omfanget og karakteren af de unges fritidsjobberi, mens sidste afsnit handler om de unges motivation for at have fritidsjob mv.

4.1 Hvem har fritidsjob?

Analyserne viser, at der er forskelle mellem etnisk danske unges, efterkommeres og indvandreres fritidsjobaktivitet. Etnisk danske unge har oftere fritidsjob end efterkommere og indvandrere, og fritidsjob er desuden betydeligt mere almindeligt blandt efterkommere end blandt indvandrere. For alle tre grupper gælder det dog, at mænd oftere end kvinder har haft et fritidsjob, og at der er en positiv sammenhæng mellem forældrenes indkomst og sandsynligheden for at have fritidsbeskæftigelse.

Tabellen nedenfor viser antallet og andelen af indvandrere, efterkommere og etnisk danske unge, der har haft et fritidsjob. Af de samlet 323.813 unge, der var mellem 25 og 29 år i 2006, har 76 % haft fritidsarbejde. Der er dog væsentlige forskelle i udbredelsen heraf imellem etnisk danske unge, indvandrere og efterkommere. Hvor 85 % af de etnisk danske unge har haft et fritidsjob, gælder dette kun for 76 % af efterkommerne og umiddelbart 18 % af indvandrerne.

Tablet 22 Udbredelse af fritidsjob – populationen

	Population - unge i alderen 25-29 år	Antal unge i alders- gruppen der har haft et fritidsjob	Procentdel unge i al- dersgruppen der har haft et fritidsjob
Indvandrere	39.295	7.258	18 %
Efterkommere	6.102	4.658	76 %
Etniske danskere	278.416	235.755	85 %
I alt	323.813	247.671	76 %

Kilde: Rambøll Managements kørsler i IDA-databasen november 2008

Analyserne er gennemført blandt de personer med bopæl i Danmark, der i 2006 var mellem 25 og 29 år.

Fritidsjob er defineret som lønnet beskæftigelse med årsindkomst mellem 10.000 og 120.000 kr. samtidig med grundskole eller ungdomsuddannelse i aldersintervallet fra 15 til 19 år.

Når kun 18 % af de unge indvandrere har haft fritidsarbejde, skyldes det til dels, at en stor del af gruppen først er kommet til Danmark efter, at de har rundet de 19 år. Tabellen herunder viser, hvordan fordelingen ser ud, når kun indvandrere og efterkommer, der faktisk opholdt sig i landet i alderen 15-19 år, er indregnet.

Tablet 23 Udbredelse af fritidsjob – indvandrere og efterkommere med ophold i Danmark

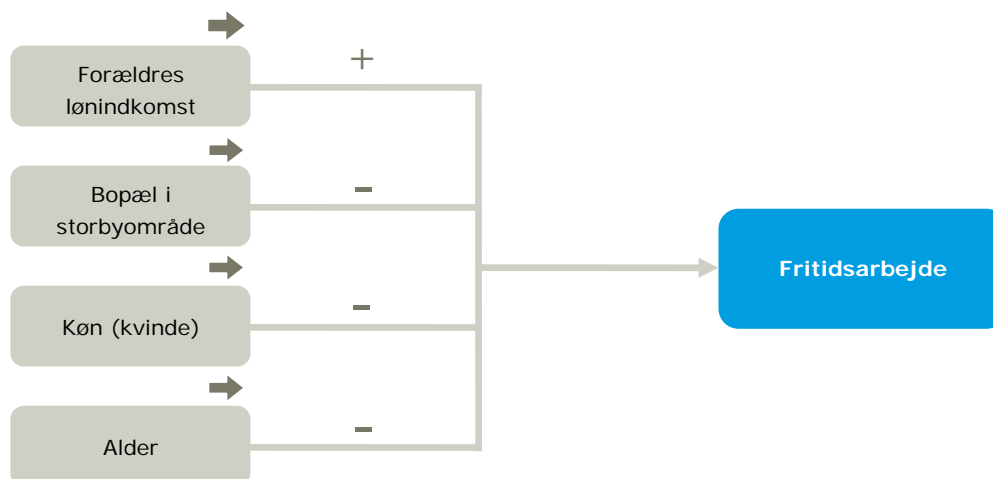
	Antal 25-29-årige, der har op- holdt sig i Danmark i alderen 15-19 år	Antal i gruppen, der har haft et fritidsjob	Procentdel i gruppen, der har haft et fritidsjob
Indvandrere	17.632	7.157	41 %
Efterkommere	5.781	4.604	80 %
I alt	23.413	11.761	50 %

Kilde: Rambøll Managements kørsler i IDA-databasen november 2008

Under halvdelen af de unge indvandrere har været i Danmark i hele perioden, og blandt disse har 41 % haft et fritidsjob. For efterkommeres vedkommende er det relativt få, som har befundet sig andetsteds. Når denne gruppe udelades udgør andelen med fritidsjobberfaring dog 80 % af efterkommerne, og forskellen mellem etnisk danske unge og efterkommere er således ikke stor.

Fritidsarbejde varierer dog ikke kun på tværs af etnicitet og generation. Andre faktorer, herunder forældres indkomst, køn, alder og bopæl spiller ind på, hvor almindeligt fritidsjob er. Figuren herunder viser resultatet af en række analyser, der undersøger sammenhængen mellem en række baggrundsfaktorer og sandsynligheden for at have fritidsarbejde.

Figur 5 Sammenhæng mellem fritidsjob og baggrundsfaktorer

Kilde: Rambøll Managements kørsler i IDA-databasen november 2008

Figuren viser signifikante sammenhænge mellem en række forklarende variable og fritidsarbejde. '+' angiver positiv sammenhæng mens '-' angiver negativ sammenhæng. I analyserne af de tre delgrupper: indvandrere, efterkommere og etnisk danske fremkommer de samme signifikante sammenhænge med samme fortegn – dog gælder den negative sammenhæng mellem bopæl i storby og fritidsarbejde kun for indvandrere. Der er ingen signifikant sammenhæng for etniske danskere og efterkommere.

Analyserne er gennemført blandt de personer med bopæl i Danmark, der i 2006 var mellem 25 og 29 år.

Fritidsjob er defineret som lønnet beskæftigelse med årsindkomst mellem 10.000 og 120.000 kr. samtidig med grundskole eller ungdomsuddannelse i aldersintervallet fra 15 til 19 år.

Bopæl i storby omfatter København, Århus, Aalborg og Odense.

For alle grupper – indvandrere, efterkommere og danske unge – gælder det, at forældres indkomst har en positiv effekt på sandsynligheden for at have fritidsbeskæftigelse. Med andre ord bliver sandsynligheden større, når forældrenes indkomst stiger. Effekten er størst for indvandrere, men også meget væsentlig for etnisk danske unge og efterkommere.

For alle grupper gælder det yderligere, at mænd i aldersgruppen 25-29 år oftere har haft fritidsjob end kvinder. Igen er betydningen størst for indvandrere, og signifikant mindre for etnisk danske unge og efterkommere.

Alder har også betydning, men effekten er negativ. Dette betyder med andre ord, at 28 til 29-årige, som er de ældste i analysen, i mindre grad har haft fritidsarbejde end de yngste, 25 til 26-årige. Effekten er meget lille for etnisk danske unges vedkommende, men større for indvandrere og efterkommere. Det tyder på, at fritidsarbejde er blevet mere almindeligt i disse to grupper i løbet af de blot 5 år, der adskiller analysens yngste fra de ældste.

Den baggrundsfaktor med mindst betydning er bopæl i en storby. For efterkommere og etnisk danske unge har bopæl tilsyneladende ingen betydning for sandsynligheden for at have et fritidsjob. For indvandrere er der dog en svag negativ effekt således, at unge indvandrere bosiddende i landområder eller mindre byer oftere har haft fritidsarbejde end personer bosiddende i en storby.

3.2 Omfang og karakter af fritidsjob

I dette afsnit ses nærmere på omfanget af fritidsjob, hvad angår varighed af den samlede periode med fritidsjob samt det ugentlige timeforbrug på fritidsjob. Derudover ser vi på karakteren af fritidsjob i forhold til branche samt graden af ansvar i fritidsjobbet.

Hvad angår varigheden af den samlede periode med fritidsjob for unge indvandrere og efterkommere, er der stor spredning. Således strækker den samlede periode med fritidsjob sig fra 1 til 72 måneder i alt. Om end der er stor spredning på den samlede periode med fritidsjob, viser tabellen nedenfor, at langt størstedelen af de unge, som har haft fritidsjob, har haft det i en længere periode. Således har mere end halvdelen af de unge haft fritidsjob i over to år. Kun omkring en sjettedel af de unge har haft fritidsjob i en periode på et år eller mindre.

Tabel 24 Samlet periode med fritidsjob for henholdsvis indvandrere og efterkommere

Indvandrer/ Efterkommer	Periode med fritidsarbejde i alderen 14-19 år, antal måneder						Total %	Antal
	0-6	7-12	13-24	25-48	49+	Ved ikke		
Indvandrere	11	11	16	28	15	19	100	216
Efterkommere	6	8	16	33	26	12	100	360
Samlet	8	9	16	31	22	15	100	576

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

Bemærk, at der indgår 576 respondenter, selvom dette tal burde være 592 (kun 163 har ikke haft fritidsjob). Der er altså 16 respondenter, som hverken har angivet periode eller svaret 'ved ikke'. De respondenter, som ikke var i Danmark i perioden overhovedet, er skilt fra og fremgår ikke af tabellen.

Det fremgår endvidere af tabellen ovenfor, at der er en tendens til, at indvandrere har haft fritidsjob i kortere tid end efterkommere. Der er en større andel af indvandrerne, som har haft fritidsjob i under et år end blandt efterkommerne, og færre som har haft fritidsjob i mere end to år.

Størstedelen af de unge indvandrere og efterkommere har i deres samlede periode med fritidsjob nået at hente erfaringer fra flere forskellige arbejdspladser. Tabellen nedenfor viser, at under hver femte af de unge kun har haft 1 fritidsjob, mens over halvdelen af de unge har haft 3 eller flere fritidsjob.

Tabel 25 Antal forskellige fritidsjob

Hvor mange forskellige fritidsjob har du haft?		
	Antal	Procent
1	101	17
2	160	27
3	138	23
4 eller derover	193	33
Total	592	100

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

I forhold til omfanget af de unges fritidsjob viser tabellen nedenfor, hvor mange timer om ugen de unge i gennemsnit har arbejdet i det af deres fritidsjob, som de har haft i længst tid. Det ses, at 26 % af de unge har arbejdet mellem 6-10 timer om ugen, 32 % af de unge mellem 11-15 timer mens 29 % har arbejdet 16 timer eller derover om ugen. Således har mere end 60 % af de unge arbejdet 11 timer eller mere om ugen i deres fritidsjob, hvilket må siges at være et relativt stort timeforbrug ved siden af almindelig skolegang.

Tabel 26 Fritidsjobbets omfang – målt på antal timer ugentligt

	Hvor mange timer om ugen arbejdede du i gennemsnit i fritidsjobbet med den længste ugentlige arbejdstid?	
	Antal	Procent
1-5	53	9
6-10	156	26
11-15	191	32
16 eller derover	169	29
Ved ikke	18	3
Jeg har ikke haft samme fritidsjob i 3 måneder	5	1
Total	592	100

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009
 Det forudsættes, at jobbet har haft en varighed af minimum 3 måneder.

Ser vi nærmere på hvilke brancher, de unge har haft fritidsjob inden for, er det især inden for handel (supermarked, butik, o.lign.), at de har været beskæftiget. Dernæst er avis- og reklameomdeling samt hotel- og restaurationsbranchen der, hvor flest har haft fritidsjob. Tabellen viser endvidere, at der er mindre forskelle mellem, hvilke brancher henholdsvis indvandrere og efterkommere har erfaring inden for. Således har efterkommere i højere grad end indvandrere haft fritidsjob inden for handel og lager, mens indvandrere i højere grad har haft fritidsjob inden for hotel- og restaurationsbranchen samt avis- og reklameomdeling.

Tabel 27 Fritidsjob fordelt på branche

Hvilken branche har du haft fritidsjob indenfor?	Procentdele af indvandrere og efterkommere		
	Indvandrere	Efterkommere	Samlet
Handel (supermarked, butik o.l.)	59	74	69
Industri og håndværk	14	14	14
Lager	11	15	14
Hotel- og restauration	38	27	31
Avis og reklameomdeling	41	39	40
Anden	33	23	27
Antal unge	221	371	592

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009
 Bemærk, at de unge har haft mulighed for at angive flere brancher, hvorfor procenterne ikke summerer til 100.

Nedenstående tabel viser de unges vurdering af graden af ansvar og selvstændighed i de arbejdsopgaver, de har haft i deres fritidsjob. Graden af ansvar er målt gennem fire spørgsmål om arbejdsopgaver, der ses som indikatorer for graden af selvstændighed og ansvar: selvstændig kundekontakt, planlægning af egne arbejdsopgaver, planlægning af andres arbejdsopgaver samt andre opgaver med ansvar.

Tabel 28 Grad af ansvar i fritidsjob

	I hvor høj grad er du enig i, at dit fritidsjob har involveret disse opgaver?					Total %	Antal
	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke		
Selvstændig kundekontakt	54	19	8	18	1	100	592
Planlægning af egne arbejdsopgaver	23	35	18	24	1	100	592
Planlægning af andres arbejdsopgaver	8	17	21	53	2	100	592
Andre opgaver med ansvar	26	30	16	20	3	100	592

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

Omkring tre ud af fire af de unge vurderer, at de i høj grad eller i nogen grad har haft selvstændig kundekontakt i deres fritidsjob. Lidt mere end halvdelen af de unge vurderer, at både planlægning af egne arbejdsopgaver samt andre opgaver med ansvar i høj grad eller i nogen grad har været en del af deres fritidsjob. Omvendt har planlægning af andres arbejdsopgaver kun i meget begrænset omfang været en del af de unges fritidsjob. Således angiver knap tre ud af fire af de unge, at planlægning af andres arbejdsopgaver slet ikke eller i ringe grad indgik i deres fritidsjob. At de unge ikke i særlig stort omfang har skullet planlægge andres arbejdsopgaver som led i deres fritidsjob er ikke overraskende, da en sådan funktion må vurderes at rumme et relativt stort ansvar, som ofte vil falde uden for rammerne af et fritidsjob.

Der er ingen væsentlige forskelle mellem indvandrere og efterkommere, hvad angår graden af ansvar i fritidsjobets arbejdsopgaver. Kun hvad selvstændig kundekontakt angår, fordeler de to grupper sig en smule forskelligt. Dette skyldes antageligt forskellen mellem de to grupper med hensyn til branche.

4.2 Hvad motiverer de unge til at tage et fritidsjob

Dette afsnit omhandler de unges motiver for at have fritidsjob, samt begrundelser for ikke at have fritidsjob blandt de unge, der ikke har haft det. Derudover ser vi på betydningen af familiens indstilling til fritidsjob og endelig, hvordan de unge har fået deres fritidsjob.

Hvad angår de unges motivation for at have fritidsjob, viser tabellen nedenfor i hvor høj grad de unge er enige i forskellige årsager til, at de har haft fritidsjob. Ikke overraskende fremgår det, at især lysten til at tjene penge er en udbredt bevæggrund. Således angiver 96 % af de unge, at ønsket om at tjene penge i høj grad eller i nogen grad, har været en årsag til, at de valgte at få fritidsjob. For omkring 70 % af de unge har ønsket om at få erhvervs erfaring (73 %), nye udfordringer (71 %) og møde nye mennesker (68 %) også i høj grad eller i nogen grad været en årsag til at få fritidsjob.

Tabel 29 Begrundelser for at vælge et fritidsjob

	Hvad var årsagen til, at du valgt at få fritidsjob?					Total %	Antal
	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke		
Tjene penge	80	16	2	2	0	100	592
Få erhvervs erfaring	47	26	12	15	1	100	592
Få nye udfordringer	40	31	15	13	1	100	592
Møde nye mennesker	41	27	18	14	1	100	592

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

I tillæg til ovenstående har de unge i surveyen også haft en åben svarmulighed til at angive andre årsager til, at de har haft fritidsjob. Herfra fremgår det, at de unge har haft fritidsjob for at styrke deres selvtillid, blive mere modne, afprøve en bestemt branche, føle sig som en del af det

danske samfund og fællesskab samt at komme væk fra gaden og have noget bedre at give sig til end at lave drengestreger.

Indtil videre har analysen fokuseret på de unge indvandrere og efterkommere, der har erfaringer med fritidsjob. I forbindelse med motivationen for at have et fritidsjob, er det dog også relevant at se på, hvilke årsager de, som ikke har haft fritidsjob, angiver som begrundelse herfor. Tabellen nedenfor viser dette.

Tabel 30 Begrundelser for at fravælge fritidsjob

Hvorfor har du ikke haft fritidsjob?		
	Antal	Procent
Familie var imod det	6	4
Hellere bruge tid på skole/lektier	75	48
Hellere bruge tid med venner eller øvrige fritidsaktiviteter	31	20
Ikke behov for penge	40	25
Ikke tid pga. pligter hjemme	9	6
Søgt, men ikke fået fritidsjob	17	11
Andet	33	21

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

Begrundelsen om hellere at ville bruge sin tid på skole og lektier er den oftest angivne og har tilslutning fra næsten halvdelen af de unge uden fritidsjob. Den næsthøypigste begrundelse for ikke at have fritidsjob er et ikke-eksisterende behov for at tjene penge, hvilket 25 % af de unge tilslutter sig. Denne begrundelse er interessant set i lyset af, at ønsket om at tjene penge er den årsag, som flest af de unge, der *har* haft fritidsjob, angiver som begrundelse for, at de fik et fritidsjob. Endelig angiver omkring 20 % af de unge, at de hellere vil bruge tiden på venner og andre fritidsaktiviteter, mens knap 6 % angiver, at de ikke har haft tid til fritidsjob pga. pligter i hjemmet. For knap 4 % af de unge er en begrundelse for, at de ikke har haft fritidsjob, at deres familie var imod det. Betydningen af familiens indstilling til fritidsjob uddybes i det følgende.

Familiernes indstilling

En af de hypoteser, som vi har arbejdet med i analysen, relaterer sig til familiens holdning til fritidsjob. Her var det forventet, at en negativ indstilling til fritidsjob hos de unges familie – fx modvilje over for kulturen på danske arbejdspladser – kan udgøre en barriere for de unges mulighed for at have fritidsjob. Som tabellen ovenfor viser, er det imidlertid en forsvindende lille andel på knap 4 %, der angiver, at årsagen til, at de ikke har haft fritidsjob er, at deres familie var imod det. Denne tendens bekræftes af nedenstående tabel, som viser, at stort set alle de unges familier – såvel de unge, der har haft fritidsjob, som de der ikke har – mener, at fritidsjob er en god ting. Således svarer 63 % af de unge, at deres familie i høj grad og 25 % af de unge, at deres familie i nogen grad synes, at fritidsjob er en god ting. Kun 5 % angiver, at deres familie i ringe grad eller slet ikke synes, at fritidsjob er en god ting.

Tabel 31 Familiernes indstilling til fritidsjob

I hvilken grad synes din familie, at fritidsjob er en god ting?		
	Antal	Procent
I høj grad	477	63
I nogen grad	192	25
I ringe grad	29	4
Slet ikke	8	1
Ved ikke	49	7
Total	755	100

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

De unge har haft mulighed for at uddybe, hvorfor deres familie synes, eller ikke synes, at fritidsjob er en god ting. For de unge, hvis forældre synes, at fritidsjob er en god ting, er den langt hyppigste begrundelse herfor, at fritidsjob giver mulighed for, at den unge kan tjene sine egne penge og herigennem supplere familiens økonomi ved at sørge for egne lomme penge. Derudover angiver mange unge, at deres forældre synes, at fritidsjob er en god ide, fordi det styrker den unges selvstændighed og ansvarlighed samt giver den unge erhvervs erfaring, som vedkommende kan drage nytte af senere hen. Endelig angiver nogle unge, at deres forældre synes fritidsjob er en god ting, fordi det holder den unge væk fra gaden, og giver vedkommende noget fornuftigt at give sig til, mens enkelte også fremhæver kontakt til etniske danskere, som en begrundelse for, hvorfor deres forældre ser på fritidsjob med positive øjne.

For de unge, hvis forældre ikke synes, at fritidsjob er en god ting, uddybes denne holdning med, at der ikke var behov for penge, at forældrene syntes, det var vigtigere at bruge tid på lektier, at de havde pligter hjemme og til dels, at arbejdstiderne ifølge forældrene lå for sent. Ingen af de unge er enige i, at familien var imod fritidsjob pga. kulturen på danske arbejdspladser. Hypotesen om, at en negativ indstilling til fritidsjob hos de unges familie kan være en barriere for at den unge har fritidsjob, kan altså ikke bekræftes på baggrund af denne analyse, idet kun meget få unge angiver, at deres familie er imod fritidsjob.

Omgangskredsens betydning

Foruden de unges families indstilling til fritidsjob, er det også relevant at se nærmere på betydningen af de unges øvrige omgangskreds. Vores forventning er, at desto mere udbredt fritidsjob er i en persons omgangskreds, jo større sandsynlighed har vedkommende for selv at have et fritidsjob. Tabellen nedenfor bekræfter dette. Der er en meget klar sammenhæng mellem hvor mange i omgangskredsen, der har haft fritidsjob, og andelen af unge, der har fritidsjob. Det gælder både inden for gruppen af indvandrere og efterkommere, om end sammenhængen umiddelbart er stærkere for efterkommere end for indvandrere.

Tabel 32 Omgangskredsens betydning for fritidsjob

Hvor mange i omgangskredsen har haft fritidsjob?		Har du haft fritidsjob?			
		Ja	Nej	Total %	Antal
Indvandrere	Ingen	37	63	100	19
	Få	63	37	100	35
	Nogle	67	33	100	48
	De fleste	84	16	100	182
	Ved ikke	32	68	100	22
	Total	72	28	100	306
Efterkommere	Ingen	25	75	100	8
	Få	54	47	100	43
	Nogle	67	33	100	57
	De fleste	93	7	100	324
	Ved ikke	50	50	100	12
	Total	84	16	100	444

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

Omgangskredsen kan forventes at spille en normsættende rolle. Hvis det er normalt at have fritidsjob i omgangskredsen, forekommer det naturligt at den unge også får fritidsjob. Derudover kan man forestille sig, at omgangskredsen spiller en rolle i forhold til, hvordan de unge har fået fritidsjob.

Tabellen nedenfor viser, at netværk spiller en afgørende rolle som rekrutteringsgrundlag for de unge. Således angiver 61 % af de unge, at de har fået et eller flere fritidsjob gennem familie, venner og bekendte.

Tabel 33 Kanaler til fritidsjob

	Hvordan fik du fritidsjob?	
	Antal	Procent
Gennem familie, venner og bekendte	358	61
Uopfordret skriftlig ansøgning	179	30
Gennem ansøgning på opslået annonce	174	29
Uopfordret mundtlig henvendelse på arbejdspladsen	197	33
Andet	22	4

Kilde: Rambøll Managements survey blandt unge indvandrere og efterkommere, primo 2009

Bemærk, at de unge har haft mulighed for at angive flere kanaler, hvorfor procenterne ikke summer til 100.

Omgangskredsen er den kanal, hvorigennem flest unge angiver, at de har fået et fritidsjob. Samtidig angiver knap hver tredje af de unge, at de har fået fritidsjob gennem følgende kanaler; uopfordret skriftlig ansøgning (30 %), ansøgning på opslået annonce (29 %) og uopfordret mundtlig henvendelse på arbejdspladsen (33 %). Under svarangivelsen 'Andet' angives primært praktik i folkeskolen som en kilde til fritidsjob.

3. 4 Opsummering

Analysen viser, at etniske danske unge oftere har fritidsjob end indvandrere og efterkommere, men at forskellen mellem etniske danskere og efterkommere ikke er stor, når der tages højde for om man har opholdt sig i Danmark, og således har været til rådighed for arbejdsmarkedet.

Flere faktorer har betydning for sandsynligheden for at have et fritidsjob. For både etniske danske unge, indvandrere og efterkommere har forældrenes indkomst en positiv effekt. Der er også en tendens til, at mænd i større grad har fritidsjob, men denne effekt er dog størst blandt iblandt indvandrere og gør sig i mindre grad gældende for efterkommere og unge etniske danskere. Analysen viser også, at alder påvirker sandsynligheden for fritidsjob negativt, da de 28 til 29-årige i mindre grad har haft fritidsjob end de 25 til 26-årige. Endeligt viser den unges bopæl sig ikke at påvirke sandsynligheden for at have fritidsjob nævneværdigt.

I forhold til omfang og karakteren af fritidsjobbet fremgår det af analysen, at mere end halvdelen af de unge indvandrere og efterkommere har haft fritidsjob i en periode på over 2 år, og at over halvdelen af de unge har haft 3 eller flere jobs. Omfangsmæssigt lægger de unge en stor indsats i fritidsjobbet, da cirka 60 % har arbejdet 11 timer eller mere ugentligt og primært inden for handels- og avis/reklame-branchen. Analysen afslører også, at de unge føler, at der er ansvar forbundet med planlægning af egne arbejdsopgaver og kundekontakt. De unges motiver for fritidsjob er flere, men primært penge (96 %), erhvervsfaring (73 %), nye udfordringer (71 %) og et ønske om at møde nye mennesker (68 %) nævnes, når de unge forklarer, hvorfor de har haft fritidsjob.

Analysen af de unge, som ikke har haft fritidsjob viser, at den primære grund skal findes i en prioritering af skole og lektiearbejde, da næsten halvdelen nævner dette som en grund. 25 % har ikke haft behov for penge, mens godt 20 % prioriterer venner og andre fritidsaktiviteter. Kun ca. 4 % nævner familiens indstilling, som en barriere. Forventningen om, at familiens indstilling til fritidsjob har betydning, kan derfor ikke understøttes.

Herudover fokuserer analysen på den unges omgangskreds, og hvordan dette påvirker sandsynligheden for fritidsjob. Der viser sig at være en klar normsættende sammenhæng mellem om den unges omgangskreds har haft fritidsjob og sandsynligheden for at den unge har haft fritidsjob. Endeligt har det sociale netværk betydning for de unges mulighed for at få fritidsjob, da 61 % har fundet deres job igennem familie, venner og bekendte.